

APROXIMACIÓ A LES PENYES MADRIDISTES DEL BAGES

Josep Albert Planes i Ball

La pràctica esportiva –en la seva dimensió cultural i com a manifestació col·lectiva– presenta la seva pròpia traducció social, com ara la funció socialitzadora de l'esport en el temps d'oci i els mecanismes d'identificació simbòlica. L'anàlisi d'aquest fenomen esdevé, de vegades, una font sorprenent de paradoxes i de qüestions suggestives. En aquest cas, el present article s'ha proposat realitzar una breu aproximació a dues de les penyes madridistes de Catalunya que conserven un cert pedigrí dins el bastió blaugrana.

*A la Peña Madridista de Manresa com un major apòstol de
del Real Madrid S. Bernabéu 26. Juny 1972*

Dedicatòria de Santiago Bernabéu
a la Peña Madridista de Manresa
(26-VI-1972)

1. INTRODUCCIÓ

La capacitat de generació de símbols de fàcil identificació popular a partir del llenguatge esportiu és un fet ben conegut a la nostra societat. El Futbol Club Barcelona, per exemple, ha estat vist com un símbol de resistència del poble català enmig de conjuntures polítiques adverses, ja des del temps de la dictadura primoriverista; aquest fet correspondria, en una altra mesura, al País Basc a l'Athlètic de Bilbao i la Reial Societat de Donòstia, procés que pot tenir actualment la seva parió –si bé les actuals circumstàncies polítiques són del tot diferents– en la identificació del Deportivo de la Corunya respecte a Galícia.

El caràcter esportiu –no aliè al ferment de manifestacions radicals– es mostra sovint susceptible d'esdevenir un substrat sobre el qual opera una representativitat més transcendent dels fenòmens socials contemporanis. Només cal recordar el trasbals social viscut, la temporada pas-

sada, a les ciutats de Sevilla i de Vigo arran de l'amenaça del CSD de sancionar els equips de futbol de les esmentades ciutats en pretendre fer-los jugar a la Segona Divisió B, o la intensa identificació èpica que ha viscut recentment la població de Sòria envers el «matagegants» CF Numància.

Alguns aspectes moderns de l'esport s'han d'entendre en termes d'interacció simbòlica i, sobretot, a partir del concepte tan llisquívol d'identitat. La identificació simbòlica pot esdevenir en alguns casos tan problemàtica com l'intent de descriure els diversos àmbits culturals existents. El nostre entorn cultural ha propiciat –per a alguns, de forma molt abusiva– la vinculació entre el tarannà català i el FC Barcelona. ¿Fins a quin punt l'expressió «més que un club», que no afecta únicament el FC Barcelona, es buidaria de contingut en una situació cultural i democràtica plenament normalitzada?, o ¿de veritat aquest procés d'identificació remet a un fenomen històric, fruit en

gran mesura de la dictadura franquista, que hom ja consideraria irreversible?

2. LA PENYA MADRIDISTA DE NAVÀS: PEONERA DEL MADRIDISME A CATALUNYA

Des d'aquesta perspectiva d'emar l'esport com una realitat social molt relacionada amb un determinat conjunt de representacions col·lectives, mites i àdhuc prejudicis, volem centrar-nos breument en la gènesi d'aquella entitat que hom pressuposa com la primera penya madridista de Catalunya. No nasqué la dita penya en la conurbació barcelonina, prenyada d'immigrats, o en les grans ciutats catalanes; ni tan sols en les dinàmiques ciutats mitjanes. Féu la seva aparició a la Catalunya profunda, allí on les «essències» podien romandre precisament més resguardades, al poble de Navàs. Per a tot aquell que pretengui pensar malicio-

Primera sortida dels socis i simpatitzants de la Penya Madridista de Navàs a Madrid (març de 1964). Arxiu fotogràfic Josep Vidal.

sament cal dir que el seu fundador no fou un element forà incapaç de comprendre els avantatges de la integració cultural o «enemic» de la nostra cohesió nacional. Resultà ésser un català de soca-rel que sempre s'ha caracteritzat en l'entorn vilatà per una intensa dedicació cultural i esportiva: Josep Vidal i Calmet.

Curiosament, aquesta penya, pionera del madridisme a Catalunya, ha estat alguna vegada negligida en la menció de l'ampli ventall de les entitats associatives navassenes com si no hagués existit mai o bé es tractés d'un cos estrany en la comunitat. Val a dir, en favor de Navàs, que l'aparició de la penya madridista s'ha d'entendre en gran mesura com a fruit de la tradició i dinamisme de la vida cultural i associativa del poble, sobretot d'ençà de la Guerra Civil, més que no pas per la mateixa importància del ferment madridista que s'hi donava.

Com passa sovint a la vida, algunes coses s'expliquen originàriament per l'espontaneïtat amb què sorgeixen. El naixement de la Penya Madridista de Navàs tindria el caire anecdòtic més intranscendent de les passatgeres «cròniques de un pueblo» perquè fou un aspecte indeslligable de la quotidianitat de les xerrades trivials masculines de cafè. El local era el «café Español», actualment bar Ramon, que paradoxalment constituïa aleshores la seu de la penya barcelonista. No cal advertir que, en les particulars condicions polítiques creades per la dictadura, el tema d'enraonia –i d'evasió– principal girava a l'entorn del món del futbol.

Un grup d'amics de feina, treballadors del sector tèxtil (concretament de la Fàbrica Nova o C.A.T.A.R.), intentaren un bon dia d'octubre de 1961 trencar la rutina de les converses formalitzant una aposta: escriure una felicitació de Nadal a Santiago Bernabeu, aleshores el personatge més conegut a Espanya després del «Generalísimo», bo i atenent la seva contestació, que alguns no creien possible perquè un personatge o entitat tan important no es dignaria a perdre el temps responnent les cartes. Per tal de donar relleu a l'aposta, la carta-felicitació es féu

Actes de la signatura de la formació de la Coordinadora de Penyes Madridistes del Bages. Pont de Vilomara (18-VII-1987). Arxiu fotogràfic Josep Vidal.

amb el nom de Penya Madridista de Navàs, la qual, en un principi, hom havia pensat de batejar com Penya Catalana del Reial Madrid.

El cert és que als quinze dies es rebé la contestació de l'entitat blanca, que agraïa el detall, però que no podia acceptar la Penya Madridista de Navàs com a representativa del club madrileny perquè aquella no comptava amb estatuts legalitzats. Oficialment, doncs, atenent la confecció formal dels esmentats estatuts, la seva fundació dataria del febrer de 1962.

Començà amb uns dinou socis i el nucli de la seva junta directiva era format per Àngel Rubio Urga, Pedro Molina Capel, Mariano Arnal, Lucas Montesinos, Rafael Rico i Josep Vidal; aquest darrer, d'ençà de la seva fundació, ha estat l'ànima i el president de l'entitat. El local social s'instal·là al número 22 del carrer de l'Església. La primera quota que pagaven els socis era de 25 ptes. mensuals, diners que es guardaven en un fons comú per tal de sufragar un viatge a Madrid, la il·lusió dels socis i simpatitzants madridistes d'aquell temps. Aquest desig es féu realitat els dies 27, 28, 29 i 30 de març de 1964, quan un grup de 33 navassencs hi viatjà amb un autocar de Ricard Simó beneït per mossèn Besora.

El novembre de 1987 la Penya Madridista de Navàs, juntament amb les penyes madridistes del Pont de Vilomara, de Sallent i de Manresa, contribuï a crear la Coordinadora de Penyes Madridistes del Bages.

El moment era especialment propici per tal que hom desitjava celebrar conjuntament en un sol acte el 15è aniversari de la Penya Madridista del Pont de Vilomara i el 25è de la navassenca, així com les recents fundacions de la de Manresa i de la de Sallent. Per donar relleu a dita celebració les esmentades penyes van aconseguir la presència de l'aleshores vice-president del Reial Madrid, Alejandro Bermúdez, ja que el president Ramón Mendoza, convidat personalment durant la VIII Reunió General de Penyes a Madrid (26-VIII-1987), se'n va desdir a l'últim moment. Actualment, aquesta penya –que compta amb uns 40 socis– es limita simplement al seguiment del club blanc en els seus desplaçaments pels camps de futbol del RCD Espanyol i, molt ocasionalment, del CF València. Renuncia, això sí, a entrar al Camp Nou. Quan Josep Vidal fou invitat a respondre diverses preguntes amb motiu d'un qüestionari que rebé el juny de 1984 (a instàncies de la publicació *Boletín del Real Madrid*), palesà el difícil que resulta ésser madridista a Catalunya: «*De cómo se vive el Madridismo fuera de Madrid es una pregunta muy difícil de contestar, pues imagínense Vds. que en nuestro pueblo de Navàs, situado en el centro geográfico de Catalunya, con más de seis mil habitantes, a sólo 70 kms. de Barcelona y un tanto por ciento muy elevadísimo de barcelonistas, se lo pueden imaginar, no nos falta nunca tema para empezar una discusión.*»

En l'avinentesa del moment en què la Peña Madridista de Navàs fou creada, coincidí amb el començament de l'esclat dels anys triomfals del club blanc, el de les copes d'Europa durant la dècada prodigiosa dels seixanta, el Madrid «ye-ye». Una forta onada de madridisme semblava presidir modèlicament tot ideal esportiu però el seu èxit creà, alhora, una dubtosa vinculació parasitària amb un règim impresentable, sense legitimació històrica i àvid de representacions simbòliques, ben exportables arreu del món, que donessin una bona imatge espanyola.

La vocació madridista del règim franquista –en la mesura que l'èxit del futbol podia desviar les frustracions socials i oferir un sistema simbòlic de satisfaccions personals– és de tots coneguda i no pretendré fer-ne ara una explicació. Recordo que el ja mite madridista actual Butragueño, en una entrevista realitzada fa temps, digué molt lacònicament (no sé si amb un cert caire de nostàlgia) que el Reial Madrid havia estat durant anys «la bandera de España». Per als malpensats –i per als que no ho són tant– es pot dir que el franquisme fracassà en el seu intent de crear un estat-nació espanyol però no en el d'un club-bandera d'espanyolisme, allò que precisament semblava concentrar el caràcter «racial» hispànic, car, dins d'aquest nivell representatiu, no hem

d'oblidar que durant el règim s'inicià una mena de cultura de masses espanyola a base del pseudo-folklore andalús, algunes figures esportives popularitzades i, evidentment, el mite esportiu per excel·lència, el Reial Madrid.

Nogensmenys, si hi ha alguna cosa en la qual es pugui insistir explícitament és en el fet de l'estampa atractiva del Reial Madrid, que el reguitzell d'èxits continus avalava. El club blanc representava també una imatge de «modernitat» –no precisament

econòmicament amb els estats més avançats d'Europa, ni tan sols podia entrar a la democràtica Comunitat Econòmica (presència que hi tenia vedada), però sí que podia oferir un club exportable que assolís èxits i que, amb les copes guanyades, semblava consumir –almenys en termes esportius– la seva particular revenja enfront de l'«enemic» exterior.

3. LA PENYA MADRIDISTA DE MANRESA: L'ARRELAMENT D'UNA IDENTITAT ESPORTIVA VEÏNAL

En un context de definir nous processos d'identitat social dins de l'àmbit dels elements constitutius de la cultura urbana popular a Catalunya, les penyes recreativo-esportives representarien un model de les diverses formes d'associacions que han conegut una expansió notable. Evidentment, algunes penyes són fruit de la immigració i d'unes estructures socials transformades per l'ordre capitalista-industrial. Encara que ens pugui semblar irrellevant, un objectiu proposat seria definir els components de l'ampli ventall de sectors o grups d'identificació col·lectiva, presents d'una forma o altra en les diverses entitats, associacions i clubs que sorgeixen als pobles i àmbits urbans.

pel cabdillisme o despotisme paternal de Bernabeu– en un estat que, fossilitzat en unes estructures polítiques autoritàries, experimentava amb el «milagro desarrollista» profundes transformacions socials i econòmiques. Espanya no era homologable en termes polítics ni competitiva

Gairebé uns 100 nens configuren el futbol base de la Peña Madridista de Manresa (foto Pep Morata).

Ja hem avisat que el concepte d'identitat és terriblement complex i esmunyedís, tant en la seva dimensió individual com social; tanmateix, allò més definitori per a intentar-ne una aproximació vindria assenyalat per la presència del «cos» social, que arreplegaria els atributs d'identitat.

Com a sentiment complex que superposa, doncs, diferents elements, la Peña Madridista de Manresa, ubicada al barri de la Font dels Capellans, exemplificaria una «identitat» que se centraria avui dia, més que no pas en l'«exageració» de la diferència madridista en un entorn català, en una suposada consciència veïnal. Consciència veïnal que, paradoxalment, es fonamenta en una diversitat d'experiències que no necessàriament comparteixen totes la saba madridista, encara que l'actual penya madridista, fundada el 1983, es considera hereva –a nivell esportiu– de la que s'extingí el 1972 i que fou una de les històriques del futbol modest manresà de la dècada dels seixanta.

Aquesta suposada continuïtat i/o recuperació de la penya madridista ha generat un procés d'identitat que és resultat de l'acció dels individus que ja havien compartit l'experiència peonera dels anys seixanta, però això només n'explicaria una part perquè cal inserir-hi una lectura dinàmica més àmplia per a la seva comprensió que superi la simple descripció de les característiques «permanents».

És a dir, tot i que la finalitat seguiria essent la mateixa (fomentar, desenvolupar i practicar l'activitat esportiva, centrada en el món del futbol, fet al qual anava aparellat originàriament el seguiment al club blanc en els seus desplaçaments a Saragossa i Barcelona), la Peña Madridista de Manresa assoleix sobretot una dimensió sociabilitzadora arran de la seva definitiva instal·lació al barri de la Font dels Capellans.

Com hem apuntat, després d'un parèntesi d'onze anys la nostra penya inicià la seva segona trajectòria el 1983, fundada a iniciativa d'homes, com Manuel Jiménez i Nicolás Cancho, que ja havien viscut l'experiència madridista dels anys seixanta. La reunió de simpatitzants madri-

distes que precedí la constitució de l'esmentada penya es realitzà el 29 de gener d'aquell any al «Casal dels Jovès», del bloc 11è de la Font dels Capellans, seu on s'aplegaven les entitats esportives del barri, com la del futbol de Tercera Regional, el bàsquet i l'handbol. El navassenc Josep Vidal hi assistí com a assessor de cara a la presentació dels estatuts i la legalització de la Junta Gestora de l'entitat. Una segona reunió es materialitzà el mes següent, el dia 15, per tal de donar a conèixer les persones i càrrecs.

La provisional Junta Gestora fou encapçalada per Cristóbal González Ramírez (president) i Manuel Jiménez Romero (vice-president). El primer local fou el bar «Los Jamones» de la Font dels Capellans.

La primera Junta Directiva es formà el desembre del mateix any i fou

constituïda pel citat Manuel Jiménez (president), Santiago Moreno Álamo (vice-president), Julián Lozano Monge (vice-president segon), Jesús Navarro Lanza (tresorer), Manuel Villarreal Gil (comptable), Santiago Moreno Sánchez (secretari) i els vocals Patrocinio Yerro de la Loma, José María García Sánchez, Alejandro Arranz de Frutos, Generoso Moreno Álamo, Tomás Mora Lorenzo i Nicolás Cancho Moreno. Aquesta segona etapa de la Peña Madridista manresana ha plantejat quelcom més que un simple problema de continuïtat.

Al marge de la necessitat de dotar-se orgànicament d'una junta com una associació més, en la nova penya s'han posat de manifest actituds, sovint enfrontades, que han derivat del seu propi arrelament i creixement

dins la comunitat veïnal, fet que ha originat una dialèctica encara permanent dins la penya en tant que, simbòlicament, grup originari d'aficionats madridistes i, com a aspecte més transcendent, penya de barriada que li permet certa cohesió i identificació social en un determinat àmbit urbà.

La consolidació d'aquest creixement s'afermà per l'acord de col·laboració entre les entitats del CF Font dels Capellans i la pròpia Peña Madridista l'any 1993, aprofitant una fluïdesa de relacions que s'ha mantingut fins ara. A través de dit acord, entès com «*un avance en la formación y promoción del deporte en el ámbito social que le corresponde*», s'estipulava la cessió del futbol base per part de la primera entitat a la segona. Avui dia, la Peña Madridista de la Font dels Capellans té al seu càrrec els equips de futbol benjamí, aleví, infantil, cadet i juvenil, en l'avenintesa que «*todos y cada uno de los equipos y jugadores de la Peña Madridista serán orientados a ser futuros jugadores del C. F. Font dels Capellans*».

Al seu torn, el CF Font dels Capellans es comprometé a facilitar l'accés de la penya madridista a les seves instal·lacions esportives, l'ús de la seva rentadora i assecadora, així com l'explotació del bar quan els diversos equips d'aquesta juguessin en el seu camp. L'acord fou rubricat, a més de per les esmentades entitats esportives, per l'Associació de Veïns de la Font dels Capellans.

Aquesta imbricació dinàmica de la penya dins el seu entorn social ha comportat, paradoxalment, que la línia més netament «madridista», aquella que animà la seva fundació, restés en determinats moments arraconada o més difusa. L'aparent pèrdua de voltatge madridista és perceptible, per exemple, en la composició de la seva Junta Directiva, on figuren elements no madridistes, fins i tot barcelonistes.

L'explicació, en tot cas, s'ha de cercar en la pròpia expansió i acceptació social de la penya madridista.

L'observació dels estatuts permet conèixer la recent orientació experi-

mentada, traduïda en un canvi d'actitud des de la primitiva sensibilitat de «culte» al club blanc, que incloïa cert seguiment en els seus desplaçaments esportius a Catalunya, fins al ressò obtingut en la pràctica popular esportiva a partir del futbol base.

Efectivament, hom ha passat de privilegiar com un dels objectius més rellevants la «*organización de excursiones y viajes turísticos y recreativos para la expansión de los socios y familiares, y de manera especial para alentar al REAL MADRID C.F., en cuantos partidos actúe, principalmente por esta provincia*» (estatuts de 1983, còpia dels antics), a defensar principalment com a finalitat «*fomentar, desarrollar i practicar l'activitat física i esportiva sense cap ànim de lucre*» (estatuts de 1994, refundats). Així doncs, la capacitat de mobilització de la Penya Madridista de Manresa es tradueix avui dia en la presentació de sis equips de futbol, cinc dels quals correspo-

nen, com ja s'ha apuntat, a totes les categories del futbol base.

Pel que fa a aquest últim cas, hi ha actualment 96 nens repartits entre els diversos equips, des del benjamí fins al juvenil, una tercera part dels quals, aproximadament, prové de la Font dels Capellans (uns 29), mentre que el darrer equip de futbol format, el de veterans (tots socis de la penya), es nodreix bàsicament d'ex-jugadors de l'equip de futbol Font dels Capellans, de Tercera Regional.

El quadre restaria incomplet si no féssim menció, a més, de la presència de dos equips de futbol 7 i de la ja extingida Penya Madridista de Petanca (actual club de petanca «Tossal del Coro»), o de l'intent de promoure noves experiències esportives com el ja consolidat Torneig de Futbol Sala de 12 hores, que se celebra al mateix barri durant l'estiu. Actualment la Penya Madridista de Manresa compta amb 350 socis.

Més enllà de les aparences, és indubtable que avui dia la Penya

Madridista de Manresa comparteix trets d'una identitat veïnal específica.

Com a entitat de socialització primària, presenta, doncs, una articulació amb tota una cultura parental, de certa homogeneïtat social, definida dins els límits de la comunitat Font dels Capellans-Sagrada Família.

És a través de la «territorialitat» que la penya madridista ha arrelat en la realitat col·lectiva d'aquests barris, canalitzant part del lleure juvenil mitjançant l'esport.

No cal fer gaires esforços d'imaginació per adonar-se que en una penya de barriada molts joves i nens han trobat un espai d'actuació on sentir-se acollits de forma permanent, desenvolupar llurs aficions i compartir uns mateixos interessos.

Josep A. Planes i Ball

Llicenciat en Geografia i Història
per la UB

AL SERVEI DE LA CATALUNYA CENTRAL

VETLLEM PER LA SEVA SEGURETAT

Assegurances

**CATALANA
OCCIDENT**

Asseguradors des de l'any 1864

SUCURSAL A MANRESA

Passeig de Pere III, 16

Tel. 872 31 44 - Fax 872 67 70